

С. Б. Сыздықов, 3-курс
Ғылыми жетекшісі: Қарабеков Қ. Ө., азаматтық-құқықтық пәндер
кафедрасының аға оқытушысы
(ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы)

ДІНИ БІРЛЕСТІКТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘРТЕБЕСІ ТУРАЛЫ

Елде құқықтық мемлекет қағидаларын одан әрі бекіту үрдісінде, бір жағынан, адамның және азаматтың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын жүзеге асырудың ең жоғары ықтимал кепілдігіне қол жеткізу, ал екінші жағынан барлық мемлекеттік органдардың, лауазымды тұлғалардың, азаматтар мен ұйымдардың конституциялық міндеттерді бұлжытпай және толық орындауы маңызды.

Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету үшін біздің Конституция талап ететіндей, тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүлдік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне немесе кез келген өзге жағдаяттарға қатыссыз құқықтары мен бостандықтарының теңдігіне кепілдік беретін жағдай жасау болып табылады. Осы орайда ұлттық келісімді сақтау мен нығайтуда, Қазақстанның көп ұлтты халқының бірлігін қамтамасыз етуде құқықтық тетіктердің рөлі арта түсетін болады.

Қазақстан зайырлы мемлекет болып табылады, онда конфессияаралық татулық пен келісім салтанат құруда, дінге сенушілермен қатар атеистік көзқарасты ұстанатын азаматтардың да құқығы құрметтеледі. Мемлекет діни қызмет саласына араласпайды, алайда конфессиялармен өзара іс-қимылды қамтамасыз етуі және азаматтардың діни сенім бостандығы құқығын қорғауы тиіс, ол үшін осы салада тиімді мемлекеттік саясат қалыптасуы тиіс¹.

Қазірде «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Осы Заң Қазақстан Республикасының өзін демократиялық, зайырлы мемлекет ретінде орнықтыратынын, әркімнің ар-ождан бостандығы құқығын растайтынын, әркімнің діни нанымына қарамастан тең құқылы болуына кепілдік беретінін, ханафи бағытындағы исламның және православиелік христиандықтың халықтың мәдениетінің дамуы мен рухани өміріндегі тарихи рөлін танитынын, Қазақстан халқының рухани мұрасымен үйлесетін басқа да діндерді құрметтейтінін, конфессияаралық келісімнің, діни тағаттылықтың және азаматтардың діни нанымдарын құрметтеудің маңыздылығын танитынын негізге алады².

«Исламдық қауіп-қатер» деген ұғымды еріннің ұшымен айта салу оп-оңай болғанмен, оның үрейлі қанатының кеңге жайылып бара жатқаны соншалық, енді ислам тарапынан болатын мифтік қауіп-қатер туралы емес, исламның өзін нақтылы қорғаудың қажеттігін сөз ететін кез келді. Кейбір жағдайларда, мемлекет рөлі баяу да басыңқы болғанда, өмірдің барлық саласында діннің бел алуы сайқымазақтық сипат алып қана қоймайды, сонымен бірге қауіп-қатер төндіретін де кездері бар. Демек біздің көпұлтты және көп конфессиялы қоғамымызда конфессиялық экстремизмнің төбе көрсету мүмкіндігіне үстірт қарауға тіпті де болмайды, олай ету мейлінше қауіпті.

Үкіметіміз селт етпеді десе де болғандай. Тәуелсіздіктің 20 жылға жуық уақытында Қазақстанда діни ұйымдар алты есеге өсті. Егер 90 жылдары 671 діни бірлестіктер болса, қазір олардың саны 50-ге жуық конфессиялардан тұратын 4,5 мың діни ұйымды біріктіреді. Осының нәтижесінде адамдардың құқығы бұзылып, жанұялық құндылықтар ыдырап, психологиялық және мүлдік шығындарға жол ашылды. Сайып келгенде, осындай келеңсіздіктер, ұлтсыздануға, ұлттық құндылықтардың жойылуына, әрі мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігіне қауіп төндіре бастады.

Елімізде 27 мемлекеттен келген 300-ден асатын шет ел миссионерлері тіркеуден өтіп, діни қызметін жүзеге асыруда. Олардың ішіне: Испания, АҚШ, Польша, Германия, Ресей, Италия, Швейцария, Корея мен Украина елдерінің өкілдері кіреді. Бұл екшеуді, саралауды қажеттеді. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаев Әлемдік және дәстүрлі-ұлттық діндер съезінің ашылуында «Біз қазір діннің адамдарды саяси әрекетке жұмылдыру мүмкіндігінің игімақсатқа жұмсалмай отырғанының куәсіміз. Бүгінде доктрина мен жалған діни қағидалар ретінде түсіндіріліп отырған зорлық пен зомбылық актілерінің ақиқат мәнін тауып, әшкерелеуді үйренуіміз керек», деді³. Сондықтан да 1992 жылы қабылданған «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы» Заң жаңа заманауи сұраныстарға жауап бере алмайтындықтан, Президент «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңға қол қойды.

Бұл заң мыналар үшін қажет:

1. Заң діни ұйымдарды құрудың алғы шарттарын айқындайды.
2. Оларды мемлекеттік тіркеу мәселесін шешеді.
3. Діни ұйымдарды қайта құру және тарату мәселесін реттейді.
4. Олардың мәртебесі мен мүлдік, құқықтық қарым-қатынасын үйлестіреді.
5. Миссионерлік және қайырымдылық қызметін айғақтайды.
6. Дінитанымдық сараптама жүргізудің жолын нақтылайды.
7. Діни әдебиетті шығару мен таратуды үйлестіреді.
8. Ғибадат үйлерін салу және қайта жабдықтау мәселелерін шешеді.

9. Құлшылық ету рәсімдерін, діни жораларды, рәсімдерді өткізуді бекітеді.

10. Діни бірлестіктер, Қазақстан Республикасы азаматтары, шетелдіктер, азаматтығы жоқ адамдар дінге көзқарасына қарамастан заң алдында бәрі тең жауапты екендігі қамтылады.

11. Діни ұйымдар саяси партиялардың жұмысын қатыспайды, оларға қаржылық қолдау көрсетпейді, саяси қызметпен айналыспайды.

12. Әркім Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес діни немесе өзге де нанымдарды ұстануға, оларды таратуға, діни бірлестіктердің қызметіне қатысуға және миссионерлік қызметпен айналысуға құқылы.

13. Жергілікті діни бірлестік бір облыста, аймақтық діни бірлестік екі облыста, республикалық діни бірлестік барлық аумақтарда тиісті өкілдіктері мен филиалдарын құрып, еліміздің барлық территориясында ұйымдастырыла алады.

14. Мемлекет пен шетелдік діни бірлестіктер арасындағы қарым-қатынастың құқықтық реттеулері айқындалды.

¹ Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 Жарлығы.

² Қазақстан Республикасының «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» 2011 жылғы 11 қазандағы № 483-IV Заңы.

³ <http://www.halyksozi.kz/news/view/id/883>